

1. PROČ SE BRDY JMENUJÍ BRDY

Staroslovanský název Brdy nebo ve starší době Brda vyjadřoval, že jde o pohoří, jehož význačným prvkem jsou kratší hřebeny nazývané tehdy brdo. Vlastní jméno Brdy je poprvé písemně doloženo v roce 1275 v latinském názvu jednoho správního celku Českého království – prouincia Podbridy. Jako Brdy dnes označujeme území ohraničené na severovýchodě Zbraslaví, na západě Rokycany a jihozápadně vesnicí Hvoždany. Podle polohy a charakteru se Brdy dělí na Hřebeny, Střední Brdy a Jižní Brdy. (kab)

Cílová plocha Jordán

2. ROMANTICKÝ VALDEK

Dodnes působí důstojně romantické zříceniny hradu Valdek, který je skryt v brdských lesích a láká dnešní turisty, stejně jako kdysi romantického básníka Karla Hynka Mácha. Ten podle legend navštívil hrad v zimním období, kdy mohutné stěny hradních zdí byly pokryty sněhovou přikrývkou. Opuštěnost a tajemnost místa přilákala v dalších letech ještě celou řadu umělců, které oslovilo kouzlo středověké zříceniny. Historie hradu sahá hluboko do 13. století, kdy byl založen rodem Buziců. Prvním majitelem, který se psal z Valdeka, byl Oldřich Zajíc, zakladatel kláštera ve Svaté Dobrotivé. O založení tohoto kláštera se zachovala pověst, v níž se praví, že jednou časně zrána odpočíval Oldřich na hradě Valdeku, když se mu zjevili dva mužové ušlechtilých tváří a vyzvali ho, aby je následoval. Dlouho otálel, ale nakonec přece jen uposlechl. Sotva se však ocitl před hradem, byl uchvácen mlhovitým lesním vánkem a ten jej snesl do krásného hlubokého údolí, jehož středem se vinul stříbrně bledý potůček. V tu chvíli Oldřich spatřil před sebou ony dva muže a vedle nich Pannu Marii.

Překvapením padl na kolena. Panna Maria mu poručila, aby ke slávě jejího syna Ježíše Krista vystavěl na tomto místě kostel a klášter, a zmizela. Oldřich poznal, že se nejedná o obyčejný sen, když procitl a zjistil, že není ve své hradní posteli, ale daleko od domova. Neváhal a rychle došel na hrad Valdek, kde se tomu podívoval bdělý vrátný, který jej vůbec neviděl vycházet. Oldřich si dal ihned osedlat koně a ujížděl k Praze ke králi Přemyslu Otakarovi II. Tam svou příhodu vyprávěl a uctivě ho požádal, aby mu bylo dovoleno postavit na vykázaném místě kostel i klášter. Král laskavě svolil a klášter ve Svaté Dobrotivě stojí na svém místě dodnes. Tolik praví legenda.

Mezi další významné zástupce tohoto staroslavného rodu patřil Vilém Zajíc, který se stal nejvyšším maršálkem a podkomořím Království českého. Za panování Jana Lucemburského si pomohl k velkému majetku a dokonce měl v zástavě královská města Beroun a Domažlice a hrady Přimdu a Křivoklát. V roce 1319 byl smrtelně raněn při válečném tažení v Bavorsku. Roku 1344 byl hrad prodán Běškvcům z Běškova. O dva roky později byl v říjnu hrad obléhán Děpoldem z Rýzemberka, který jej dobyl a vypálil. Na počátku 15. století byl hrad v držení krále Václava IV., za kterého ho spravovali purkrabí. Později byl Valdek zastaven Janovi z Lestkova. Poté ho vlastnila celá řada méně bohatých majitelů a hrad pomalu chátral. Posledním významným rodem, který vlastnil Valdek, byl rod Pešíků z Komárova. Jim byl roku 1623 pro účast v protihabsburském povstání zkonfiskován majetek a hrad Valdek byl prodán hořovickému panství. V roce 1623 je poprvé připomínán jako pustý. (mak)

Zřícenina hradu Valdek

3. HORSKÁ SILNICE ALIANCE

Každé „lepší“ pohoří má svoji odvážně vedenou silnici překonávající horský hřbet. V italských východních Alpách najdeme například legendární horskou silnici přes průsmyk Stilfserjoch ve výši 2 758 m n. m. (italsky Passo dello Stelvio), vybudovanou v letech 1820–1825 císařstvím za účelem propojení bývalé rakouské provincie Lombardie se zbytkem Rakouska. Přímo v rakouských Alpách je vyhledávaným turistickým cílem známá Grossglockner Hochalpenstrasse.

Také Brdy mají svoji horskou silnici, která vznikla vlastně z podobných důvodů jako ta rakouská přes Stilfserjoch. Když roku 1875 zkrachoval velkopodnikatel Strousberg, odkoupila jeho zbrožské panství včetně lesů v podstatné části Středních Brd v okolí Strašic a Padrtě vídeňská Hypoteční banka. V roce 1879 od ní získal panství dobříšský kníže Joseph Franz Hieronymus Colloredo-Mansfeld. Aby komunikačně propojil přikoupené lesy se svým obecnickým revírem na druhé straně brdského hřebene, nechal vzápětí vybudovat odvážnou osmikilometrovou horskou silnici. Ze sedla U Křížku (674 m), nejvyššího bodu silnice mezi Příbramí a Zaječovem, stoupá z východní strany vzhůru několika zatáčkami až na plochý severní výběžek Toku. Zde, ve výšce 822 m n. m., překonává hlavní brdský hřeben a začíná klesat do údolí potoka Rezervy. Silnice končí u soutoku Rezervy s Třítrubeckým potokem v nadmořské výšce 560 m asi kilometr od loveckého zámečku Tři trubky. Na svahu vrchu Jordánu protínala silnička přesně v místě, kde rostl legendami opředený Bártův dub, úzký, asi desetimetrový pruh hořovických lesů. Protože silnice spojovala dvě dosud rozdělené části colloredo-mansfeldských lesů, dostala francouzské jméno Alliance, znamenající jednotu či společení. Místní lidé si jméno počestili na „Alianku“. Silničku si kvůli horskému

charakteru velmi oblíbeni první automobilisté. I dobový průvodce ujišťoval, že je „*tato partie pro silný vůz s dobrou brzdou zcela dobře sjíždná*“. Doporučoval však „*na příslušných místech pěšky vystoupiti na jednotlivé zajímavé body*“. Neodpustil si ani reklamu, když poznamenal, že „*tato trať byla absolvována bezvadně vozy Českomoravské továrny automobilů Praga, prokávající nejvyšší výkonnost a přesnost...*“. Zvyšující se provoz na „Aliance“ se ale nelíbil knížeti Colloredo-Mansfeldovi. Na obou koncích proto nechal silnici uzavřít závorami a opatřit cedulemi s nápisem „Soukromá cesta“. Pro pěší ale zákaz neplatil. Ti ale spíše než po točité cestě vystupovali pěšinou, která serpentinu zkracovala.

Za působení armády v Brdech byly zatáčky silnice Aliance vydlážděny žulovými kostkami, aby pásy vojenské techniky cestu nepotrhal. Celou Alianku si však bohužel nemůžeme projet ani dnes, a to ani na kole. Její přibližně dvoukilometrový úsek v údolí potoka Rezervy pod horou Vrchy (717 m) je uzavřen novým žiletkovým plotem. Nachází se zde totiž přísně střežený vojenský objekt lidově nazývaný „U Němých“. (haj)

4. KDYŽ SE NA PADRŤSKÉM POTOCE DŘEVO PLAVILO...

Na konci 16. století patřilo Zbirožsko i se svými lesy dobrému hospodáři a vysokému úředníkovi české královské komory Ladislavu z Lobkovic. Ten se naneštěstí roku 1594 zapletl do připravovaného povstání proti císaři Rudolfovi II., které bylo odhaleno a jeho účastníci tvrdě potrestáni. Ladislav z Lobkovic stačil emigrovat, ale téhož roku Zbiroh připadl královské komoře. Ta provedla soupis zkonfiskovaného panství. Šetřením bylo zjištěno, že zbirožské lesy, respektive jejich brdská část, jsou velmi bohaté na dřevo, ale nejsou dobře využívány. Neexistovala stabilní dopravní síť, a tak se i z výstavných stromů páliho dřevěné uhlí, které se používalo třeba také ve strašické vysoké peci. V roce 1613 nařídila královská komora, že se již nebudou takto lesní porosty využívat, ale že bude nalezen způsob pro vývoz dřeva „levný“ a „rychlý“. Pozornost úředníků se obrátila na Padrťský potok, který se měl stát hlavní dopravní tepnou plaveného dřeva. V rámci příprav bylo ale zjištěno, že je v plavební cestě několik překážek. Jedna z nich spočívala v existenci mlýnů u Rokycan, přes které by nemohlo dříví proplouvat. Druhým výrazným faktorem byla velká nákladovost na úpravu koryta. K tomu všemu bylo zjištěno, že je zde jakási majetková roztržičnost a že by bylo třeba vykoupit celé mirošovské panství. Královská komora od myšlenky splavování jen velmi těžko ustupovala. Veškeré pokusy ukončila třicetiletá válka a následné lesní kalamity v podobě sucha, větru a požárů.

Nakonec bylo plavení dřeva realizováno až v roce 1857, ovšem v menší míře, než tomu mělo být na počátku 17. století. Inspirace k hospodářskému zásahu pocházela ze Šumavy a byla velmi pečlivě naplánována. Polenové dřevo bylo v zimě sváženo saněmi

na různá místa k hornímu toku Padrťského potoka. Na jaře, když se po tání sněhu potok rozvodnil, byla házena polena do vody. K velkému průtoku pomáhal i Třítrubecký potok a hlavně upouštěné Padrťské rybníky. Plavci v Brdech nestavěli vory, ale háky podél koryta uvolňovali zachycená polena. U prvního mostu nedaleko Hájkova mlýna byl potok upraven do sběrného zálivu, do něhož bylo plavené dříví směřováno. Tam jej muži vytahovali a rovnali do vysokých hranic. Dřevo bylo zpracováváno na vedlejší pile, dělal se z něj šindel, který šel dobře na odbyt. Z horších kusů se pak páliho dřevěné uhlí a vyráběl se zde také dehet. Posledním zaznamenaným pokusem bylo plavení v roce 1871. (mak)

5. PO STOPÁCH MISTRA VOJANA

Psal se rok 1872, když hrál v Obecnici mladý Eduard Vojan. Tehdy mu bylo 19 let a jeho herecká kariéra byla na samém počátku. Jeho zaměstnavatelem byl tehdy principál kočovné divadelní společnosti Emanuel Rott. Herci se v Obecnici zdrželi něco přes čtvrt roku a za tu dobu si zřejmě Eduard Vojan Brdy oblíbil. Jeho obvyklá vycházka vedla k Pilskému rybníku, kde si odříkával divadelní role. A to mu zůstalo i do pozdějšího věku, když Brdy přecházel svojí oblíbenou cestou. Když divadelní společnost opustila hostinec U Faktorů, měl mladý herec své nejlepší role teprve před sebou. O šestnáct let později v roce 1888 se splnilo Vojanovi jeho přání a byl přijat do Národního divadla. Zde ho čekalo rozčarování konzervativním prostředím, jeho výstupy nebyly diváky přijaty a stále se prosazoval starý styl hraní. Rok 1894 však znamenal přelom v jeho divadelní kariéře. Tehdy si jej vybral Vilém Mrštík do premiéry divadelní hry Maryša. Díky více než zdařilému výkonu se stal z Eduarda

Vojana přední herec a tragéd Národního divadla. Za svou kariéru v divadle vytvořil na 309 postav v 278 divadelních hrách, z toho velká většina byla hlavními rolemi.

I když byl slavný a vedl hektický život, nezapomínal na milované Brdy. Chodil tam velmi rád. Někdy vyrážel ráno z Prahy do Berouna a z Berouna do Příbrami. Zde přespal ve vyhlášeném Bucharově Grandhotelu a ráno vyrazil přes Brdy. Jeho cesta vedla přes Obecnici, Bor, Tři trubky, Strašice do Mýta. Po cestě, jak píše Jan Čáka, „v osamělých lesních tišinách se vžíval do svých rolí, piloval je k dokonalosti a za pochodu si je jemně odřikával“.

Lidem se však nevyhýbal, a tak se zastavil při svém putování na drobné občerstvení v hájovkách či u Hájků v mlýně, kde byl oblíbeným hostem. K srdci mu přirostla i jeho konečná zastávka Mýto. Psal se rok 1913 a tehdejší Národní listy uvedly: „Dramatický náš

Eduard Vojan (vlevo) u Hájků ve mlýně

umělec pan Eduard Vojan tráví letos svou dovolenou od 8. července v taurských Alpách v českém hotelu Ankogel v Malnicích blíže Gastýna.“ Ale o měsíc později byl již Eduard Vojan ve svých milovaných Brdech, a tak 17. srpna v podvečer stál před Mýtem, kde se ubytoval a večer navštívil představení mýtských ochotníků. Uchvácen hereckými výkony zůstal dlouho do noci v družné debatě s místními. Tak vzniklo dlouholeté přátelství, které přerušila až Mistrova smrt v roce 1920. O rok později na jeho počest byla označována žlutou značkou část tzv. Vojanovy stezky, kterou mezi prvními prošla i jeho manželka. Vzpomínka na pochody Mistra Eduarda Vojana pak ještě dlouho žila u obyvatel brdských hájoven a obcí... (mak)

6. LOVECKÝ ZÁMEČEK TŘI TRUBKY

Lovecký zámek Tři trubky, stojící v katastru obce Strašice, byl vybudován v letech 1890 až 1891 na území tehdejšího panství Zbiroh při soutoku Padrtského a Třítrubeckého potoka. Panství Zbiroh získal v roce 1879 kníže Joseph Franz Hieronymus Colloredo-Mansfeld (1813–1895) koupí od vídeňského bankovního domu za 3 350 000 zlatých. Byla to dražba části majetku podnikatele B. H. Strousberga, který v roce 1875 zbankrotoval. Kníže zakoupil z majetku pouze lesy, pole a rybníky. O hutní provozy, hamry a doly neměl zájem. Jejich podstatnou část zakoupil Maxmilián

Hopfengärter. Stav lesního hospodářství na zbirožském panství byl tristní. V roce 1868 zničila vichřice 633 hektarů lesa a v roce 1870 dalších 898 hektarů. Pohromu dokončila kůrovcová kalamita, které padlo za obět 1 168 hektarů. V letech 1875–1879 bylo zřízeno 20 lesních školek a obnoveno více než 3 618 hektarů lesa. V tomto obnověném stavu koupil kníže Joseph Colloredo-Mansfeld zdejší lesy. Vzhledem k tomu, že kníže měl zájem o lesnické otázky, pořádal řadu významných lesnických exkurzí v obnověných lesích. Jedna z nejvýznamnějších se konala v srpnu roku 1888. Vycházka české lesnické jednoty na panství Zbiroh vedla jižně od tzv. České západní dráhy, kde byly rozloženy knížecí colloredo-mansfeldské revíry Padrtě, Dobřívka, Strašic, Volešné a Hůrek. V rámci vycházky bylo zjištěno, že Třítrubecké údolí patří svým krajinným rázům a přírodním bohatstvím k předním lokalitám panství. K vycházce byla vydána mapa, která zachytila situaci v Třítrubeckém polesí – Drei Röhren.

Téhož roku se syn knížete Josepha Colloredo-Mansfelda Franz Ferdinand Colloredo-Mansfeld (1847–1925) spojil s Camillem Sittem, jenž tehdy pro něj vypracovával plány k novostavbě farního kostela v Sierndorfu. Tento významný architekt dostal za úkol zpracovat také projekt loveckého zámku Tři trubky – Jaghaus bei Zbirow. Franz Ferdinand Gundaccar ve svém dopise z 3. září 1891 používá u zámku označení „Drei Röhren“. Tento název byl přenesen z nedaleké hájovny „Tři trubky“, jíž se dle publicisty Jana Čáky říkalo také u Tří jelenů dle říjících jelenů – v němčině Röhren. V symbolice zámku se projeví nakonec oba dva pojmy – v podobě Tří jelenů i Tří trubek.

V pozůstalosti Camilla Sitteho, uložené ve Vídni, se dochovala nejen skica zámku, ale také jeho plány. Celková koncepce stylu loveckého zámku ukazuje, že Camillo Sitte měl velmi slušný přehled o architektuře tehdejších loveckých vil a domů a vycházel také ze středoevropské lidové architektury Rakouska a Německa. Tomu by odpovídaly i detaily konstrukcí střeš a trámů. Jím použitý štít ukazuje na konkrétní předlohu z Rakouska, kdy na světové výstavě ve Vídni roku 1873 byl vedle sedmi vzorových kopií statků z různých částí tehdejšího Rakousko-Uherska také k vidění jeden z Vorarlberska, na jehož vstupní straně byl balkon v prvním patře s nahoru vedoucími nárožními pilíři a se štítem, který vytvářel verandu. Tento dům dosáhl další pozornosti

